

I

Nassun, en stenen

Hmm. Nee. Ik vertel dit verkeerd.

Een persoon is immers zichzelf en anderen. Relaties bepalen de uiteindelijke vorm van iemands persoonlijkheid. Ik ben mij, en jou. Dama-ya was zichzelf én de familie die haar verstootte én de mensen op het Fulcrum die haar tot een scherpe punt slepen. Syeniet was Alabaster én Innon én de bewoners van het arme, verloren Allia en Meov. Nu ben je Tirimo én de met as besmeurde ontheemden op de weg én je overleden kinderen... en ook je nog levende kind. Dat je terug zult krijgen.

Daarmee verklap ik niets. Jij bent immers Essun. Je weet dit al, toch?

Als volgende dan Nassun. Nassun, die nog maar acht is als de wereld vergaat.

We zullen nooit weten wat er door het hoofd van de kleine Nassun ging toen ze op een middag thuiskwam van haar leerlingenschap en haar vader in de woonkamer bij het lijk van haar kleine broertje zag staan. We kunnen ons voorstellen wat ze dacht, voelde, deed. We kunnen speculeren. Maar we zullen het nooit wéten. Misschien is dat ook maar beter.

Hier is wat ik wel weet: dat leerlingenschap waar ik het over had?

Nassun wilde steenlezer worden.

De Stilte heeft een vreemde relatie met zijn zelfbenoemde hoeders van de steenwijsheid. Er zijn gegevens gevonden van steenlezers uit het lang omstreden Eierschaalseizoen. Toen werden vanwege een gasachtige emissie gedurende enkele jaren alle kinderen in het Arctische gebied geboren met broze botten die bij het minste of geringste braken en die doorbogen tijdens de groei; als ze al groeiden. (Yumenesceense archeomesten discussiëren er al eeuwen over of dit kon zijn veroorzaakt

door strontium of arsenicum, en of het wel telde als Seizoen aangezien slechts een paar honderdduizend zwakke, bleke kleine barbaren op de noordelijke toendra erdoor werden geraakt. Het was in elk geval in die tijd dat de bewoners van het Arctische gebied hun reputatie van zwakte kregen.) Volgens de steenlezers was dat Seizoen ongeveer vijftwintigduizend jaar geleden, maar de meeste mensen beschouwen dat als een schaamteloze leugen. In werkelijkheid zijn steenlezers een zelfs nog ouder deel van het leven in de Stilte. Vijftwintigduizend jaar geleden is simpelweg het moment dat hun rol er een van schier-nuteloosheid werd.

Ze zijn er nog steeds, al zijn ze vergeten hoeveel ze zijn vergeten. Op de een of andere manier bestaat hun orde nog, als je het een orde kunt noemen, ondanks het feit dat de Eerste tot en met de Zevende Universiteit hun werk afdoet als zijnde apocrief en waarschijnlijk inaccuraat, en ondanks het feit dat overheden van alle tijden hun kennis hebben ondermijnd met propaganda. En ondanks de Seizoenen, natuurlijk. Ooit kwamen steenlezers voort uit een ras dat zich de Regwo noemde: Westkusters met een rossig bleke huid en van nature zwarte lippen, die het behoud van de geschiedenis aanbaden zoals mensen in minder bittere tijden goden aanbaden. Ze beitelde steenwijsheid in berghellingen en op hemelhoge tabletten, zodat iedereen zou begrijpen dat de wijsheid behouden moest blijven.

Helaas: in de Stilte worden bergen verwoest met het gemak van een orogenische kleuter met een driftbui. Een heel volk verwoesten kost maar een klein beetje meer moeite.

Steenlezers zijn dus niet langer Regwo, maar de meeste verven hun lippen zwart ter nagedachtenis aan hen; niet dat ze zich dat nog herinneren. Nu is het gewoon een manier om een steenlezer te herkennen: aan de lippen, en aan de stapel polymeertabletten die ze meetersen, en aan de sjofele kleding die ze doorgaans dragen, en aan het feit dat ze meestal geen echte commnamen hebben. Maar pas op, ze zijn niet commloos. In theorie zouden ze terug kunnen naar hun thuiscomms in het geval van een Seizoen, hoewel ze door hun vak meestal zo ver afdwalen dat terugkeren onpraktisch is. In de praktijk zullen veel gemeenschappen hen opnemen, zelfs tijdens een Seizoen, want

zelfs de meest stoïcijnse samenleving wil vermaak tijdens de lange, koude nachten. Om die reden bekwamen de meeste steenlezers zich in de kunsten van muziek en komedie en dergelijke. Ze treden ook op als leermeesters en verzorgers van jonge kinderen in tijden waarin niemand anders voor zulke taken kan worden vrijgemaakt. Maar het belangrijkste is dat ze dienen als levende herinnering aan het feit dat anderen in de loop der eeuwen ergere dingen hebben overleefd. Daar heeft elke comm behoefte aan.

De steenlezer die naar Tirimo is gekomen, heet Renthree Steenlezer Steen. (Alle steenlezers nemen de commnaam Steen en de utiliteitsnaam Steenlezer aan, al is het een van de zeldzamere utiliteitskasten.)

Zij is niet zo belangrijk, maar er is een reden dat je van haar moet weten. Ooit was ze Renthree Fokker Tenteek, maar dat was voordat ze verliefd werd op een steenlezer die Tenteek aandeed en de toen nog jonge vrouw weglakte bij een saai leven als glassmid.

Haar leven zou iets interessanter zijn geworden als er een Seizoen was ingetreden voordat ze was vertrokken, want de verantwoordelijkheid van een Fokker in dergelijke tijden is duidelijk; en misschien is dat ook wel wat haar aanspoorde om te vertrekken. Of misschien was het gewoon de gebruikelijke dwaasheid van jonge liefde? Moeilijk te zeggen. Renthrees minnares de steenlezer liet haar uiteindelijk in de buitenwijken van de Equatoriale stad Penphen achter met een gebroken hart en een hoofd vol steenwijsheid, en een beurs vol jadescherven en cabochons en één paarlemoerruit met een schoenafdruk erop. Renthree gaf het paarlemoer aan een steenbewerker in ruil voor haar eigen set tabletten, verruilde de jadescherven voor reisproviand en een kamer in een herberg waar ze wachtte tot de steenhouwer klaar was, en met de cabochons kocht ze vele glazen sterkedrank in een taveerne.

Daarna, bepakt en bezakt en met pleisters op haar wonden, ging ze haar eigen weg. Zo zet het beroep zichzelf voort.

Als Nassun verschijnt bij het wegstation waar ze haar kraam heeft opgezet, is het mogelijk dat Renthree aan haar eigen leerlingschap denkt. (Niet aan de bijkomende verleiding – want het is duidelijk dat Renthree op oudere vrouwen valt, met de nadruk op vrouwen – maar aan de bijkomende dwaze dromerij.)

De dag ervoor was Renthree op de markt van Tirimo, vrolijk lachend met haar zwartgeverfde lippen om haar aanwezigheid in de omgeving te adverteren. Ze zag Nassun niet, die op weg van de crèche naar huis bleef staan en vol ontzag en met plotselinge, irrationele hoop naar haar staaarde.

Nassun spijbelt vandaag van de crèche om Renthree op te zoeken en haar iets te geven. Dat is traditie. Dat geschenk, bedoel ik, niet dat dochters van leraressen spijbelen van de crèche. Twee volwassenen uit de stad zijn al in het wegstation en zitten op een bankje om naar Renthree te luisteren, en Renthrees geschenkbeker zit al vol met felgekleurde scherven met het teken van het kwartent erop. Renthree kijkt verbaasd op bij het zien van Nassun: een slungelig meisje dat meer been is dan bovenlijf en meer ogen dan gezicht, en overduidelijk te jong om al zo vroeg uit de crèche te zijn terwijl het geen oogsttijd is.

Nassun blijft nahijgend van het rennen op de drempel van het wegstation staan, en dat zorgt voor een nogal dramatische entree.

De twee andere bezoekers draaien zich om en staren naar haar, naar Jija's gewoonlijk zo rustige oudste kind, en alleen hun aanwezigheid weerhoudt Nassun ervan om ter plekke haar bedoelingen uit te spreken. Haar moeder heeft haar geleerd heel onopvallend te zijn. (Het spijbelen zal haar moeder ter ore komen. Dat kan Nassun niet schelen.) Ze slikt echter en loopt meteen door naar Renthree om haar iets aan te bieden: een donker stuk steen waarin een kleine, bijna kubieke diamant ingebed zit.

Nassun heeft geen geld behalve haar zakgeld, moet je begrijpen, en dat had ze al uitgegeven aan boeken en snoep voordat ze hoorde dat er een steenlezer in de stad was. Maar niemand in Tirimo weet dat er een potentieel winstgevende diamantmijn in de regio is; niemand, althans, behalve orogenen, en dan alleen nog als ze zoeken.

Nassun is de enige in een paar duizend jaar tijd die die moeite heeft genomen. Ze weet dat ze deze diamant niet had moeten vinden. Haar moeder heeft haar geleerd niet met haar orogenie te koop te lopen, het niet te gebruiken buiten de zorgvuldig georkestreerde oefensessies die ze elke paar weken in een nabijgelegen vallei houden. Niemand gebruikt diamanten als valuta, omdat ze niet gemakkelijk kunnen

worden afgekapt voor wisselscherven, maar ze zijn wel nuttig voor industriële toepassingen, in de mijnbouw en dergelijke.

Nassun weet dat het ding enige waarde heeft, maar ze heeft geen idee dat je met de mooie steen die ze net aan Renthree heeft gegeven een huis of twee zou kunnen kopen.

Ze is pas acht.

En Nassun is zo enthousiast als Renthrees ogen groot worden bij het zien van de glinsterende brok die uit het zwarte steen steekt, dat ze er niet meer om geeft dat er nog anderen bij zijn en er uitflapt: 'Ik wil ook steenlezer worden!'

Nassun heeft natuurlijk geen idee wat een steenlezer eigenlijk doet. Ze weet alleen dat ze heel graag uit Tirimo weg wil.

Daarover later meer.

Het zou stom zijn van Renthree om het geschenk af te slaan, en dat doet ze ook niet. Maar ze geeft Nassun ook niet meteen een antwoord, deels omdat ze het meisje schattig vindt en denkt dat haar uitspraak gewoon de tijdelijke passie is van elk normaal kind. (Tot op zekere hoogte heeft ze gelijk, want vorige maand wilde Nassun nog geoot worden.) In plaats daarvan nodigt ze Nassun uit te gaan zitten en vertelt ze haar kleine publiek de rest van de middag verhalen, totdat de zon lange schaduwen over de helling van de vallei en door de bomen werpt. Als de twee andere bezoekers opstaan om naar huis te gaan, kijken ze naar Nassun en geven haar hints totdat ze met tegenzin met hen meegaat. De bewoners van Tirimo willen de steenlezer niet krenken door haar de hele avond opgescheept te laten zitten met een kind.

Als haar bezoek weg is, rakelt Renthree haar vuurtje op en maakt ze haar eten klaar: wat varkensspek en groenten met maïsmeel die ze de dag ervoor in Tirimo heeft gekocht. Terwijl ze wacht tot het eten klaar is en alvast een appel eet, draait ze Nassuns steen rond in haar handen en bekijkt hem gefascineerd. En met verontrusting.

's Morgens gaat ze naar Tirimo. Een paar discrete vragen leiden haar naar Nassuns huis. Essun is al weg, naar de laatste dag van lesgeven in haar carrière als crècheleeres. Nassun is ook naar de crèche, hoewel zij alleen maar afwacht tot de middagpauze begint en ze kan ontsnappen om weer naar de steenlezer te gaan. Jija is in zijn 'werkplaats', de zijka-

mer van hun huis waar hij overdag in opdracht dingen maakt met zijn lawaaiige gereedschap. Uche ligt te slapen op een vlonder in dezelfde kamer. Hij slaapt overal doorheen. De liederen van de aarde zijn altijd zijn slaapliedje geweest.

Jija doet open als Renthree aanklopt, en even is ze een beetje van haar stuk gebracht. Hij is een midlattermormel, net als Essun, hoewel zijn afkomst meer naar Sanzed neigt; hij is groot en bruin en gespierd en kaalgeschoren.

Intimiderend.

Maar de hartelijke glimlach op zijn gezicht is volkomen oprecht, en dat geeft Renthree een beter gevoel over wat ze heeft besloten te doen. Dit is een goed mens. Ze kan hem niet benadelen.

'Hier,' zegt ze, en ze geeft hem de steen met de diamant. Ze kan onmogelijk zo'n waardevol geschenk aannemen van een kind, niet in ruil voor een paar verhalen en een leerlingenschap waarover Nassun zich waarschijnlijk over een paar maanden alweer zal bedenken.

Jija fronst verward zijn voorhoofd en pakt de steen aan, maar bedankt haar uitgebreid als hij haar uitleg heeft gehoord. Hij belooft iedereen die hij tegenkomt te vertellen over Renthrees gulheid en integriteit, wat haar hopelijk meer kansen zal bieden haar vak uit te oefenen voordat ze de stad weer verlaat.

Renthree vertrekt, en dat is het einde van haar aandeel in dit verhaal.

Maar het is een belangrijk aandeel, en daarom heb ik je over haar verteld.

Het was niet slechts één bepaald iets waardoor Jija zich tegen zijn zoon keerde, moet je begrijpen. In de loop der jaren had hij gewoon dingen aan zijn vrouw en kinderen gemerkt die diep in zijn hart een kriebelende argwaan wekten. Dat gekriebel was uitgegroeid tot jeuk en ronduit irritant geworden tegen het punt waarop dit verhaal begint, maar ontkenning weerhield hem ervan de gedachte verder te ontleden. Hij hield immers van zijn gezin, en de waarheid was simpelweg... ondenkbaar.

Letterlijk.

Hij zou het uiteindelijk hebben uitgevogeld, linksom of rechtsom.

Ik herhaal: *Hij zou het uiteindelijk hebben uitgevogeld.* Niemand

anders dan hem valt iets te verwijten.

Maar als je een simpele verklaring wilt, en als er één gebeurtenis kan zijn die het kantelpunt werd, de laatste druppel, de doorgebroken prop in de lavaschacht... dan was het die steen. Want Jija had verstand van steen, snap je. Hij was een uitstekende steenhouwer. Hij kende steen, en hij kende Tirimo, en hij wist dat er overal in het omliggende land aderen van stollingsgesteenten lagen. De meeste kwamen niet bovengronds, maar het was mogelijk dat Nassun per ongeluk een diamant had gevonden op een plek waar iedereen hem had kunnen oprapen. Onwaarschijnlijk. Maar mogelijk.

Dat inzicht blijft de rest van de dag boven in Jija's hoofd ronddrijven. De waarheid ligt onder het oppervlak, een leviathan die wacht om zich uit te vouwen, maar voorlopig zijn de wateren van zijn gedachten kalm. Ontkenning is een krachtig iets.

Maar dan wordt Uche wakker. Jija loopt met hem naar de woonkamer en vraagt of hij honger heeft; Uche zegt van niet. Dan glimlacht hij naar Jija, en met de onfeilbare gevoeligheid van een sterk orogeen kind kijkt hij naar Jija's zak en vraagt: 'Wat doet glimmie daar, papa?'

De woorden in zijn lispende peutertaal zijn schattig. De kennis die hij bezit, omdat de steen inderdaad in Jija's zak zit en Uche dat nooit had kunnen weten, verdoemt hem.

Nassun weet niet dat het is begonnen met de steen. Als je haar ziet, zeg er dan maar niets over.

Als Nassun die middag thuiskomt, is Uche al dood. Jija staat hijgend bij zijn afkoelende lijkje in de woonkamer. Het kost niet veel inspanning om een peuter dood te slaan, maar hij hyperventileerde erbij. Als Nassun binnenkomt, zit er nog steeds niet genoeg kooldioxide in Jija's bloed; hij is duizelig, rillerig, verkild. Irrationeel. Dus als Nassun abrupt in de deuropening naar de woonkamer blijft staan, starend naar het tafereel en maar langzaam bevattend wat ze ziet, vraagt Jija ineens: 'Ben jij er ook een?'

Hij is een grote man. Het is een luide, scherpe blaf, en Nassun schrikt.

Haar ogen schieten met een ruk naar hem toe in plaats van bij Uches

lichaam te blijven, en dat redt haar leven. De grijze kleur van haar ogen heeft ze van haar moeder, maar de vorm van haar gezicht heeft ze van Jija. Alleen haar aanblik trekt hem één stapje weg bij de oerpaniek waarin hij is afgegleden.

En ze spreekt de waarheid. Dat helpt, want hij zou niets anders hebben geloofd. 'Ja,' zegt ze.

Ze is op dat moment niet echt bang. De aanblik van het lichaam van haar broertje, en de weigering van haar geest om te bevatten wat ze ziet, hebben al haar denkprocessen bevroren. Ze weet niet eens zeker wat Jija vraagt, want voor een begrip van de context van zijn woorden zou ze moeten weten dat het rood op haar vaders vuisten bloed is en dat haar broertje niet alleen maar op de vloer ligt te slapen. Dat kan ze niet. Niet op dat ogenblik. Maar in afwezigheid van samenhangender gedachten, en zoals kinderen soms doen in extreme situaties... valt Nassun terug. Wat ze ziet maakt haar bang, ook al begrijpt ze niet waarom. En Nassun is altijd hechter met Jija geweest dan met haar moeder. Zij is ook zijn lieveling: de eerstgeborene, het kind dat hij nooit had verwacht te zullen hebben, het kind met zijn gezicht, zijn gevoel voor humor en een voorkeur voor dezelfde lievelingskostjes als hij. Hij had de vage hoop dat ze in zijn voetsporen zou treden als steenhouwer.

Dus als ze begint te huilen, weet ze niet helemaal waarom. En terwijl haar gedachten rondtollen en haar hart schreeuwt, doet ze een stap naar hem toe. Zijn vuisten ballen, maar ze kan hem niet als een bedreiging zien. Hij is haar vader. Ze wil troost. 'Papa,' zegt ze.

Jija krimpt ineen. Knippert met zijn ogen. Staart naar haar alsof hij haar nog nooit heeft gezien. Beseft het. Hij kan haar niet doden. Zelfs niet als ze... nee. Ze is zijn kleine meisje.

Ze stapt weer naar voren, steekt haar armen uit. Hij kan zich er niet toe zetten ook zijn armen uit te steken, maar hij blijft wel stilstaan. Ze pakt zijn pols vast.

Hij staat over Uches lichaam heen, dus ze kan hem niet om zijn middel pakken zoals ze zou willen. Maar ze drukt wel haar gezicht tegen zijn biceps, zo geruststellend sterk. Ze trilt, en hij voelt haar tranen over zijn huid glijden.

Hij blijft staan, langzamerhand rustiger ademend, zijn vuisten geleidelijk ontspannend, terwijl zij huilt. Na een poosje draait hij zich helemaal naar haar toe en slaat ze haar armen om zijn middel. Om naar haar toe te draaien, moet hij zich afwenden van wat hij met Uche heeft gedaan. Het is een gemakkelijke beweging.

Hij mompelt tegen haar: 'Pak je spullen. Alsof je een paar nachtjes bij oma gaat logeren.' Jija's moeder is een paar jaar geleden hertrouwd en woont nu in Sume, het stadje in de volgende vallei, dat weldra totaal zal worden vernietigd.

'Gaan we daarheen?' vraagt Nassun met haar gezicht tegen zijn buik.

Hij raakt haar achterhoofd aan. Dat heeft hij altijd gedaan, omdat zij als baby al rustig werd wanneer hij zijn hand daar legde. Dat komt doordat de sessapinae in dat deel van het brein zitten, en als hij haar daar aanraakt kan ze hem vollediger bespeuren, zoals orogenen doen. Maar geen van beiden heeft ooit geweten waarom ze dat zo prettig vindt.

'We gaan ergens heen waar je beter kunt worden,' zegt hij zachtjes. 'Een plek waarvan ik heb gehoord, waar ze je kunnen helpen.' Zodat ze weer een klein meisje wordt, en niet... Ook van die gedachte wendt hij zich af.

Ze slikt, maar dan knikt ze, stapt achteruit en kijkt naar hem op. 'Gaat mama ook mee?'

Er trekt iets over Jija's gezicht, subtiel als een aardbeving. 'Nee.'

En Nassun, die ten volle bereid was de zonsondergang tegemoet te gaan met een steenlezer, eigenlijk om weg te lopen van huis en aan haar moeder te ontkomen, ontspant zich eindelijk. 'Goed, papa,' zegt ze, en ze loopt naar haar kamer om haar spullen te pakken.

Jija kijkt haar een lang moment van ingehouden adem na. Hij wendt zich opnieuw van Uche af, haalt zijn eigen spullen en gaat naar buiten om het paard voor de wagen te spannen. Binnen een uur zijn ze op weg naar het zuiden, terwijl het einde van de wereld hun op de hielen zit.

* * *

In de tijd van Jyamaria, die overleed in het Seizoen van Verdronken Woestijn, werd geloofd dat wanneer het laatstgeboren kind aan de zee werd gegeven, die niet aan land zou komen om de rest op te eisen.

– *Uit ‘Vanuit het oogpunt van de Fokker’, steenlezersverhaal opgenomen in Hanl-kwartent, Westelijke Kustgebieden nabij Afgebroken Schiereiland.*

Apocrief.

jij, het vervolg

‘Een wat?’ vraag je.

‘Een maan.’ Alabaster, geliefd monster, weldenkende krankzinnige, machtigste orogeen in de hele Stilte en wandelend steeneterbuffet, staart je aan. Zijn blik bevat al zijn vroegere intensiteit en je voelt zijn sterke wil, de eigenschappen die hem tot de natuurkracht maken die hij is, als een bijna fysieke meerijder op die blik. Dwaas van de Hoeders om ooit te denken dat hij tam was. ‘Een satelliet.’

‘Een wát?’

Hij maakt een gefrustreerd geluidje. Hij is nog precies hetzelfde als in de tijd toen jij en hij minder dan geliefden en meer dan vrienden waren, behalve dan dat hij deels in steen is veranderd. Tien jaar en een andere ik geleden. ‘Astronometrie is geen dwaasheid,’ zegt hij. ‘Ik weet dat je dat is geleerd, en dat iedereen in de Stilte het zonde van de moeite vindt om de lucht te bestuderen terwijl de grónd ons probeert te vermoorden, maar Aardvuur, Syen. Ik dacht dat jij inmiddels wel zou hebben geleerd om wat meer aan de status quo te twijfelen.’

‘Ik had andere dingen te doen,’ snauw je, net zoals je vroeger altijd tegen hem snauwde. Maar denken aan vroeger doet je denken aan wat je in de tussentijd hebt gedaan. En dat doet je denken aan je levende dochter, en aan je dode zoon, en aan je aanstaande-heel-erg-ex-man, en je krimpt fysiek ineen. ‘En ik heet nu Essun, dat had ik je al verteld.’

‘Het zal wel.’ Met een kreunende zucht leunt Alabaster voorzichtig tegen de muur. ‘Ze zeggen dat je hier aankwam met een geomest. Laat haar het maar aan je uitleggen. Ik heb tegenwoordig niet zoveel energie.’ Omdat opgegeten worden waarschijnlijk zijn tol vergt. ‘Je hebt mijn eerste vraag nog niet beantwoord. Kun je het al?’

Kun je de obeliskken naar je toe roepen? Het is een vraag die nergens op sloeg toen hij hem de eerste keer stelde, mogelijk omdat je werd afgeleid door het besef dat hij a) nog leefde, b) in steen veranderde, en c) de orogeen was die het continent in tweeën had gescheurd en een Seizoen in gang had gezet dat misschien nooit meer eindigt.

‘De obeliskken?’ Je schudt je hoofd, maar meer uit verwarring dan ter ontkenning. Je blik dwaalt naar het vreemde voorwerp bij zijn bed, dat eruitziet als een buitensporig lang roze glasmales en aanvoelt als een obelisk, ook al kan het dat onmogelijk zijn. ‘Wat heeft... nee. Ik weet het niet. Ik heb het sinds Meov niet meer geprobeerd.’

Hij kreunt zachtjes en doet zijn ogen dicht. ‘Je bent zo verroeste nutteloos, Syen. Essun. Hebt nooit enig respect voor het vak gehad.’

‘Ik respecteer het best, ik heb alleen niet...’

‘Net genoeg om je te redden, net genoeg om uit te blinken, maar alleen voor winst. Zij vertelden je hoe hoog, en jij sprong niet hoger, alleen maar om een mooier appartement en een extra ring te krijgen...’

‘Voor privacy, zak, en wat controle over mijn eigen leven, en wat verroest respect...’

‘En jij luústerde echt naar die Hoeder van je, terwijl je naar niemand anders luistert...’

‘Hé!’ Tien jaar als lerares heeft je stem een randje van obsidiaan gegeven. Alabaster houdt warempel op met tieren en kijkt je verbaasd aan. Heel zachtjes zeg je: ‘Je weet heel goed waarom ik naar hem luisterde.’

Het blijft even stil. Jullie maken allebei gebruik van de tijd om je te hernemen.

‘Je hebt gelijk,’ zegt hij uiteindelijk. ‘Het spijt me.’ Want elke Keizerlijke Orogeen luistert – luisterde – naar zijn toegewezen Hoeder.

Zij die dat niet deden, eindigden in een nodestation. Behalve, alweer, Alabaster; je bent er nooit achter gekomen wat hij eigenlijk met zijn Hoeder heeft gedaan.

Je knikt stijfjes ter erkenning van de wapenstilstand. ‘Verontschuldiging aanvaard.’

Hij haalt voorzichtig adem, ziet er vermoeid uit. ‘Probeer het, Essun. Probeer een obelisk te bereiken. Vandaag. Ik moet het weten.’

‘Waarom? Wat is er met die stalactiet? Wat heeft...’

'*Satelliet*. En dat is allemaal irrelevant als je de obelisk niet kunt besturen.' Zijn ogen zakken nu echt dicht. Dat is waarschijnlijk maar beter. Hij zal zijn kracht nodig hebben als hij wil overleven wat er nu ook met hem gebeurt. Als het te overleven valt. 'Meer dan irrelevant. Je weet toch nog wel waarom ik je aanvankelijk helemaal niet over de obelisk wilde vertellen?'

Ja. Ooit, voordat je enige aandacht besteedde aan die grote, zwevende, halfechte kristallen in de lucht, vroeg je Alabaster uit te leggen hoe hij die onvoorstelbare orogenische prestaties van hem toch klaar-speelde. Hij wilde je dat niet vertellen en daar haatte je hem om, maar nu weet je hoe gevaarlijk die kennis was. Als je niet had begrepen dat de obelisk versterkers waren, orogenieversterkers, zou je nooit naar de granaat hebben gereikt om jezelf te redden van de aanval van een Hoeder. Maar als de granaatobelisk zelf niet halfdood was geweest, gebarsten en gevuld met een bevroren steeneter, zou hij jou hebben gedood. Je had niet de kracht, niet de zelfbeheersing, om te voorkomen dat die energie je hersenen zou hebben gebraden.

En nu wil Alabaster dat je expres naar zo'n ding reikt, om te kijken wat er gebeurt.

Alabaster kent je gezicht. 'Ga kijken,' zegt hij. Dan gaan zijn ogen helemaal dicht. Je hoort een zachte ratel in zijn ademhaling, alsof er grind in zijn longen zit. 'De topaas zweeft ergens in de buurt. Roep hem vanavond en kijk dan morgenochtend...' Ineens lijkt hij te verzwakken, lijkt zijn kracht op te raken. 'Kijk of hij gekomen is. Zo niet, vertel me dat dan, dan zoek ik iemand anders. Of doe ik zelf wat ik kan.'

Wie zoeken, en om wat te doen, daar kun je niet eens naar raden. 'Vertel je me nog waar dit allemaal om draait?'

'Nee. Want ondanks alles, Essun, wil ik niet dat je doodgaat.' Hij haalt diep adem, blaast langzaam uit. De volgende woorden die hij zegt, zijn zachter dan normaal. 'Het is fijn om je weer te zien.'

Je moet je kaak aanspannen om te kunnen antwoorden. 'Ja.'

Hij zegt niets meer, en dat is voldoende afscheid voor jullie allebei.

Je staat op en kijkt naar de steeneter die vlakbij staat.

Alabaster noemt haar Antimonium. Ze staat stil als een standbeeld zoals ze allemaal doen, haar te zwarte ogen kijken te strak naar je, en

hoewel haar pose klassiek is, denk je dat er een spoortje ironie in zit. Ze staat met haar hoofd elegant schuin gehouden, met één hand op haar heup en de andere omhoog, met ontspannen vingers, wuivend maar niet in een bepaalde richting. Misschien is het een kom-hier, misschien is het een omgekeerd vaarwel, misschien is het wat mensen doen als ze een geheim hebben en wel willen dat je het weet, maar je niet willen vertellen wat het is.

‘Zorg voor hem,’ zeg je tegen haar.

‘Zoals ik voor elk kostbaar ding zou zorgen,’ antwoordt ze zonder haar mond te bewegen.

Je wilt niet eens proberen dat te doorgronden. Je loopt terug naar de ingang van de ziekenzaal, waar Hoa op je staat te wachten. Hoa, die eruitziet als een heel vreemde mensenjongen, die eigenlijk op de een of andere manier een steeneter is, en die jou behandelt als zijn kostbare ding.

Hij kijkt ongelukkig naar je, zoals hij al doet sinds jij besepte wat hij was. Je schudt je hoofd en loopt langs hem heen naar buiten. Hij volgt je op de hielen.

Het is bijna nacht in de comm van Castrima, al is dat moeilijk te bepalen aangezien het zachte witte licht in de reusachtige geode, op onmogelijke manieren uitgestraald door de enorme kristallen waaruit hij bestaat, nooit verandert. Mensen drementen rond, dragen spullen, roepen naar elkaar, doen hun gebruikelijke dingen zonder de noodzakelijke vertraging die in andere comms zou optreden bij de afname van het licht. Slapen zal een paar dagen lastig zijn, vermoed je, totdat je hieraan went. Dat maakt niet uit. Obeliskken geven niet om tijd.

Lerna heeft beleefd buiten gewacht terwijl jij en Hoa binnen waren bij Alabaster en Antimonium. Hij komt naar je toe als je naar buiten stapt en kijkt je verwachtingsvol aan.

‘Ik moet naar boven,’ vertel je hem.

Lerna trekt een gezicht. ‘Dat laten de wachters niet toe, Essun. Nieuwe mensen in de comm worden niet vertrouwd. Castrima’s overleven hangt ervan af dat deze plek geheim blijft.’

Het weerzien met Alabaster heeft een hoop oude herinneringen naar boven gehaald, en ook je oude chagrijn. ‘Ze mogen proberen me tegen te houden.’

Lerna blijft staan. 'En dan doe je wat je met Tirimo deed?'

Roestende hel. Jij blijft ook staan, een beetje tollend van de kracht van die klap. Hoa blijft ook staan en kijkt peinzend naar Lerna. Lerna kijkt niet woedend. De uitdrukking op zijn gezicht is te vlak voor woede. Verdomme. Oké.

Even later zucht Lerna. 'We gaan wel naar Ykka. We vertellen haar wat we nodig hebben. We zullen vragen of we naar boven mogen, met wachters, als ze dat wil. Goed?'

Dat is zo redelijk dat je niet snapt waarom je er zelf niet aan hebt gedacht. Nou, je weet wel waarom. Ykka is dan misschien een orogeen, net zoals jij, maar jij hebt te veel jaren van tegenwerking en verraad van andere orogenen meegemaakt op het Fulcrum, je weet wel beter dan haar te vertrouwen alleen omdat ze van Jouw Volk is. Maar je moet haar wel een kans geven omdat ze van Jouw Volk is.

'Best,' zeg je, en je loopt achter hem aan.

Ykka's woning is niet groter dan die van jou en valt op geen enkele manier op, ondanks het feit dat het huis is van de hoofdvrouw van de comm. Gewoon weer een appartement, met onbekende middelen uitgehakt uit een reusachtig, gloeiend wit kristal. Er staan echter twee mensen voor de deur te wachten, een ervan leunt tegen het kristal en de andere hangt over de balustrade en kijkt uit over Castrima. Lerna gaat achter hen staan en gebaart dat jij hetzelfde moet doen. Het is ook niet meer dan eerlijk dat je op je beurt wacht, en de obelisk gaan toch nergens heen.

De vrouw die over de balustrade leunt, kijkt opzij en bekijkt jou van top tot teen. Ze is al wat ouder, Sanzed, maar met een donkerdere huid dan de meesten, en haar haar is een askuif met een beetje een kronkel erin, waardoor het een kroezende wolk is in plaats van alleen maar een ruige. Ze moet iets van de Oostkust hebben. En ook van de Westkust, want haar ogen hebben mongolenplooiën. Haar blik is schattend, behoedzaam, en niet onder de indruk. 'Jij bent die nieuwe,' zegt ze. Geen vraag.

Je knikt. 'Essun.'

Ze grijnst scheef, en jij knippert met je ogen. Haar tanden zijn tot punten gevijld, ook al doen de Sanzeds dat naar verluidt al eeuwen niet

meer. Slecht voor hun reputatie, na het Seizoen van Tandem.

'Hjarka Leiderschap Castrima. Welkom in onze kuil in de grond.' Haar glimlach wordt breder. Je onderdrukt een grimas bij haar grap, hoewel je ook begint na te denken nu je haar naam hebt gehoord. Het is meestal slecht nieuws als een comm een Leiderschapskaste heeft die niet de leiding heeft. Ontevreden Leaders hebben de nare gewoonte om coups te beginnen tijdens een crisis.

Maar dat is Ykka's probleem, niet het jouwe.

De andere wachtende, de man die tegen het kristal leunt, lijkt geen aandacht aan je te besteden. Je ziet echter dat zijn ogen niet bewegen om te volgen waar hij dan wel naar lijkt te kijken in de verte.

Hij is mager, kleiner dan jij, met haar en een baard die je doen denken aan aardbeien tussen het hooi. Je verbeeldt je de lichte druk van zijn indirecte aandacht. Wat je je niet verbeeldt, is de steek van instinct die je vertelt dat hij ook van jouw soort is. Aangezien hij je aanwezigheid niet erkent, zeg je niets tegen hem.

'Hij is een paar maanden geleden gekomen,' zegt Lerna, waarmee hij je afleidt van je burens. Even vraag je je af of hij het over de man met het aardbeienhaar heeft, maar dan besef je dat hij naar Alabaster verwijst. 'Verscheen gewoon in het midden van wat in de geode voor het dorpsplein doorgaat; de Vlakke Top.' Hij knikt naar iets achter je, en je draait je om en probeert te snappen wat hij bedoelt. Ach. Daar, te midden van de vele scherp uitlopende kristallen van Castrima, is er een die eruitziet alsof hij halverwege is afgekapt, waardoor een breed, zeshoekig platform midden boven de comm is ontstaan. Een paar trapbruggen zijn ermee verbonden, er staan wat stoelen en er is een balustrade omheen gebouwd. De Vlakke Top.

'Het gebeurde zonder waarschuwing,' gaat Lerna verder. 'Blijkbaar sesten de orogenen niets, en de stillen die wachtdienst hadden zagen niets. Hij en die steeneter van hem waren er gewoon ineens.'

Hij ziet je niet fronsen van verbazing. Je hebt een stille nog nooit het woord *stille* horen gebruiken.

'Misschien wisten de steeneters dat hij zou komen, maar zij praten maar zelden met iemand buiten hun uitverkoren mensen. En in dit geval deden ze zelfs dat niet.' Lerna's blik glijdt naar Hoa toe, die hem

nadrukkelijk negeert. Lerna schudt zijn hoofd.

‘Ykka probeerde hem eruit te zetten, natuurlijk, hoewel ze hem ook een zachte dood aanbood als hij dat wilde. Zijn prognose is overduidelijk; medicijnen en een bed zouden een genade zijn. Maar hij deed iets toen ze de Sterkruggen riep. Het licht ging uit. De lucht- en watertoevoer stopte. Het was maar heel even, maar het voelde als een jaar. Toen hij alles weer aan liet gaan, was iedereen ontdaan. Dus zei Ykka dat hij mocht blijven en dat we zijn wonden moesten verzorgen.’

Dat lijkt me wel te kloppen. ‘Hij is een tien-ringer,’ zeg je. ‘En een zak. Geef hem wat hij wil, en wees aardig.’

‘Komt hij van het Fulcrum?’ Lerna zuigt met iets van ontzag zijn adem naar binnen. ‘Aardvuur. Ik had geen idee dat er nog Keizerlijke Orogenen leefden.’

Je kijkt hem aan, te verbaasd om geamuseerd te zijn. Maar hoe moet hij het dan ook weten? Een andere gedachte ontnecht je weer. ‘Hij verandert in steen,’ zeg je zachtjes.

‘Ja.’ Lerna zegt dat op spijtige toon. ‘Ik heb nog nooit zoiets gezien. En het wordt erger. De eerste dag dat hij hier was, waren het alleen zijn vingers die... die de steeneter had... genomen. Ik heb niet gezien hoe de aandoening verergert. Het gebeurt alleen als ik of mijn assistenten er niet bij zijn. Ik weet niet of zij dit bij hem doet of dat hij het zichzelf aandoet, of...’ Hij schudt zijn hoofd. ‘Als ik ernaar vraag, grijnst hij alleen en zegt: “Nog iets langer, alsjeblieft. Ik wacht op iemand.”’ Lerna kijkt met een peinzende frons naar je.

En dan is dat er nog: op de een of andere manier wist Alabaster dat je hierheen kwam.

Of misschien ook wel niet. Misschien hoopte hij op iemand, wie dan ook, met de noodzakelijke kunde. Daar bestond een goede kans op, aangezien Ykka elke rogga in de wijde omtrek hierheen roept. Jij bent alleen maar waar hij op wachtte als blijkt dat je een obelisk kunt oproepen.

Even later steekt Ykka haar hoofd langs het gordijn voor haar deur. Ze knikt naar Hjarka, kijkt kwaad naar Aardbei-Hooi totdat hij zucht en zich naar haar omdraait, en dan ziet ze jou en Lerna en Hoa staan. ‘O, hé. Mooi. Kom allemaal maar binnen.’

Je begint te protesteren. 'Ik moet je onder vier ogen spreken.'

Ze staart terug. Je knippert verward, van je stuk gebracht, geërgerd met je ogen.

Ze blijft staren. Lerna verplaatst zijn gewicht van de ene voet op de andere, een stille druk. Hoa kijkt alleen maar toe en wacht af wat jij doet. Uiteindelijk dringt het tot je door: haar comm, haar regels, en als je hier wilt wonen... Je zucht en loopt achter de anderen aan naar binnen.

Het is in het appartement warmer dan in het grootste deel van de comm, en donkerder; het gordijn maakt verschil, zelfs al gloeien de wanden. Het geeft een gevoel dat het nacht is, wat het boven waarschijnlijk ook is.

Een goed idee om te pikken voor je eigen huis, denk je, voordat je je inhoudt, want je zou niet op de lange termijn moeten denken.

En dan hou je jezelf opnieuw in, want je bent het spoor van Nassun en Jija kwijt, dus je zou wél op de lange termijn moeten denken. En dan...

'Oké,' zegt Ykka op verveelde toon terwijl ze met gekruiste benen en haar kin op haar vuist op een simpele lage bank plaatsneemt. De anderen gaan ook zitten, maar ze kijkt naar jou. 'Ik had al lopen nadenken over een paar veranderingen. Jullie tweeën komen op een goed moment.'

Even denk je dat ze ook Lerna bedoelt met dat 'jullie tweeën', maar hij gaat op de bank het dichtst bij haar zitten en iets in zijn soepele bewegingen en het gemak dat hij uitstraalt vertelt je dat hij dit al eerder heeft gehoord. Dan bedoelt ze dus Hoa. Hoa gaat op de vloer zitten, waardoor hij meer op een kind lijkt... maar dat is hij niet.

Het is vreemd hoeveel moeite het je kost om dat te onthouden.

Je gaat behoedzaam zitten. 'Goed waarvoor?'

'Ik vind dit nog steeds geen goed idee,' zegt Aardbei-Hooi. Hij kijkt naar jou, maar zijn gezicht is naar Ykka toe gedraaid. 'We weten niks van die mensen, Yeek.'

'We weten dat ze tot gisteren buiten hebben overleefd,' zegt Hjarka, die opzij leunt en haar elleboog op de leuning van de bank legt. 'Dat is iets.'

‘Dat is niks.’ Aardbei-Hooi – je wilt echt weten hoe hij heet – spant zijn kaakspieren. ‘Onze Jagers kunnen ook buiten overleven.’

Jagers. Je knippert met je ogen. Dat is een van de oude utiliteitskasten; een gelaakte, volgens de Keizerlijke Wet, dus niemand wordt er meer in geboren. Beschaafde samenlevingen hebben geen jager-verzamelaars nodig. Dat Castrima er wel behoefte aan heeft, zegt meer over de toestand van de comm dan al het andere wat Ykka je heeft verteld.

‘Onze Jagers kennen het terrein, en onze Sterkruggen ook, ja,’ zegt Hjarka. ‘In de búúrt. Nieuwkomers weten meer over de omstandigheden buiten ons territorium: de mensen, de gevaren, al het andere.’

‘Ik vraag me af of ik wel iets nuttigs weet,’ begin je. Maar zelfs terwijl je het zegt, frons je al, want je denkt aan iets wat je een paar wegstations geleden begon op te merken. De sjerpen of repen fijne zijde om te veel polsen van Equatorialen. De gesloten blikken die ze je toewierpen, hun alertheid terwijl anderen aangeslagen voor zich uit zaten te staren.

Bij elk kamp zag je ze hun mede-overlevenden bekijken, er Sanzeds uit kiezen die beter toegerust of gezonder waren of zich gewoon beter redden dan gemiddeld. Dat ze op gedempte toon met die mensen spraken. De volgende morgen vertrokken ze in groepen die groter waren dan die waarmee ze waren aangekomen.

Betekent dat iets? Soort zoekt soort is de oude manier, maar rassen en naties zijn al heel lang niet meer belangrijk.

Gemeenschappen met een doel en uiteenlopende specialismen zijn efficiënter, zoals Oud Sanze heeft bewezen. Maar Ymenes is inmiddels een berg slakken onder in een aardkloof, en de wetten en gebruiken van het Rijk hebben niet langer slagkracht. Misschien is dit dan het eerste teken van verandering. Misschien zul je over een paar jaar Castrima moeten verlaten en een comm vol Midlatters zoals jezelf moeten zoeken, die bruin zijn maar niet te bruin, groot maar niet te groot, met haar dat krult of kroest maar nooit een askuif of steil is. Nassun kan in dat geval met je mee.

Maar hoelang zouden jullie kunnen verbergen wat jullie zijn? Geen enkele comm wil rogga’s. Geen enkele comm behalve deze.

‘Jij weet meer dan wij,’ zegt Ykka, waarmee ze je dagdromerij onder-

breekt. 'En trouwens, ik heb niet het geduld om erover te discussiëren. Ik vertel jou wat ik hem een paar weken geleden heb verteld.' Ze gebaart met haar hoofd naar Lerna. 'Ik heb adviseurs nodig, mensen die dit Seizoen van grond tot hemel kennen. Dat ben jij, tot ik je vervang.'

Je bent meer dan een beetje verbaasd. 'Ik weet helemaal niks van deze comm!'

'Dat is mijn taak, en die van hem, en van haar.' Ykka knikt naar Aardbei-Hooi en Hjarka. 'En trouwens, je leert het wel.'

Je mond hangt open. Dan schiet je te binnen dat ze Hoa ook bij dit gesprek heeft betrokken, nietwaar? 'Aardvuur en roest, wil je een stééner als adviseur?'

'Waarom niet? Zij zijn hier ook. Meer dan we denken.' Ze kijkt naar Hoa, die met een onpeilbaar gezicht terugkijkt. 'Dat heb jij me verteld.'

'Het is zo,' zegt hij zachtjes. 'Maar ik kan niet voor hen spreken,' gaat hij dan verder. 'En we maken geen deel uit van je comm.'

Ykka buigt zich naar voren om hem indringend aan te kijken. Haar gezichtsuitdrukking houdt het midden tussen vijandig en behoedzaam. 'Jullie hebben een impact op onze comm, al was het maar als potentiële dreiging.' Haar blik schiet naar jou toe. 'En degenen met wie je eh... verbonden bent, maken wél deel uit van deze comm. In elk geval geef je erom wat er met hen gebeurt, toch?'

Je realiseert je dat je Ykka's steener, de vrouw met het rode haar, al een paar uur niet meer hebt gezien. Maar dat betekent niet dat ze niet in de buurt is. Je weet inmiddels wel beter dan te vertrouwen op de schijnbare afwezigheid van Antimonium. Hoa reageert niet op Ykka.

Plotseling, irrationeel, ben je blij dat hij de moeite heeft genomen om zichtbaar voor je te blijven.

'Wat jou betreft, en de dokter,' zegt Ykka, die haar rug recht en tegen jou praat ook al kijkt ze nog steeds naar Hoa, 'dat is omdat ik een mengeling van perspectieven nodig heb. Een Leider, ook al wil ze niet leiden.' Ze kijkt naar Hjarka. 'Een andere plaatselijke rogga die niet de moeite neemt om te verbergen hoe stom hij me vindt.' Ze knikt naar Aardbei-Hooi, die zucht. 'Een Geharde en dokter die de weg kent. Een steener. Ik. En jij, Essun, die ons allemaal zou kunnen vermoorden.' Ze glimlacht flauwtjes. 'Logisch om je een reden te geven dat niet te doen.'

Je weet niet echt wat je daarop moet zeggen. Je denkt vluchtig dat Ykka Alabaster dan ook bij haar kringetje van adviseurs zou moeten vragen, als het vermogen om Castrima te vernietigen een kwalificatie is.

Maar dat zou tot ongemakkelijke vragen kunnen leiden.

Aan Hjarka en Aardbei-Hooi vraag je: 'Komen jullie allebei hiervandaan?'

'Nee,' zegt Hjarka.

'Ja,' zegt Ykka. Hjarka kijkt haar kwaad aan. 'Je woont hier al sinds je vroege jeugd, Hjar.'

Hjarka haalt haar schouders op. 'Niemand hier weet dat nog behalve jij, Yeek.'

Aardbei-Hooi zegt: 'Ik ben hier geboren en getogen.'

Twee orogenen die de volwassenheid hebben bereikt in een comm die hen niet heeft gedood. 'Hoe heet je?'

'Houwer Sterkrug.' Je wacht. Hij glimlacht met zijn halve mond en geen van zijn beide ogen.

'Houwers geheim kwam uit, zogezegd, toen we nog jong waren,' zegt Ykka. Ze leunt nu tegen de muur achter de bank en wrijft in haar ogen alsof ze moe is. 'De mensen raadden het. De geruchten waren voldoende om te voorkomen dat hij in de comm werd geadopteerd, onder de vorige hoofdman. Natuurlijk heb ik al tien keer aangeboden hem de naam te geven.'

'Als ik "Sterkrug" opgeef,' antwoordt Houwer. Hij glimlacht nog steeds op die flinterdunne manier.

Ykka laat haar hand zakken. Haar kaak is gespannen. 'Ontkennen wat je bent heeft de mensen er niet van weerhouden te wéten wat je bent.'

'En ermee te koop lopen is niet wat jou heeft gered.'

Ykka haalt diep adem. De spieren in haar kaak spannen en ontspannen zich. 'En daarom heb ik jou hier ook voor gevraagd, Houwer. Maar laten we doorgaan.'

En dus gaat het door.

Je blijft bij de hele vergadering aanwezig en probeert de onderstromen te begrijpen die je oppikt, nog steeds niet gelovend dat je hier zit,

terwijl Ykka alle problemen uiteenzet waar Castrima mee te maken heeft. Het zijn dingen waar je nooit eerder over hebt hoeven nadenken. Klachten dat het water in de gemeenschappelijke baden niet warm genoeg is. Een ernstig tekort aan pottenbakkers, maar een overdaad aan mensen die kunnen naaien. Schimmel in een van de graangrotten, waardoor een paar maandvoorraden moesten worden verbrand opdat de rest niet ook besmet raakte. Een vleestekort.

Van obsessief aan één persoon denken, moet je je nu druk maken over een heleboel mensen. Het is een beetje plotseling.

‘Ik ben net in bad geweest,’ zeg je ineens, in een poging jezelf uit je verdoving te trekken. ‘Het water was prima.’

‘Natuurlijk vond jij het prima. Jij zwerft al maanden rond, badend in koude riviertjes als je die moeite al nam. Veel mensen in Castrima hebben nog nooit zonder betrouwbare geo en instelbare kranen geleefd.’ Ykka wrijft in haar ogen. De vergadering is pas een uurtje aan de gang, maar het lijkt langer. ‘Iedereen redt zich op zijn eigen manier in een Seizoen.’

Klagen over niets zou jij geen zelfredzaamheid noemen, maar oké.

‘Dat vleestekort is echt een probleem,’ zegt Lerna fronsend. ‘Het viel me al op dat er bij de laatste paar commandelen niets zat, en ook geen eieren.’

Ykka’s gezicht wordt grimmiger. ‘Ja. Daarom dus.’ Omwille van jou voegt ze eraan toe: ‘We hebben geen groenland in deze comm, voor het geval je dat nog niet had gezien. De aarde hier in de omgeving is arm, prima om in te tuinieren, maar niet voor gras of hooi. En de laatste paar jaar voordat het Seizoen begon, was iedereen zo druk met ruziën over de vraag of we de oude muur van voor het Verstikkingsseizoen weer moesten opbouwen, dat niemand eraan dacht een overeenkomst te sluiten met een agrarische comm voor een paar karrenvrachten goede aarde.’ Ze zucht en wrijft over haar neusbrug. ‘Je kunt de meeste soorten vee trouwens toch niet door de mijnschachten en over de trappen naar beneden krijgen. Ik weet niet wat we dachten toen we besloten hier te gaan wonen. Dit is precies waarom ik hulp nodig heb.’

Haar vermoedigheid is geen verrassing, maar haar bereidheid om haar fouten toe te geven wel. Het is ook verontrustend. Je zegt: ‘Een comm

kan maar één leider hebben tijdens een Seizoen.'

'Ja, en dat ben ik nog steeds. Als je dat maar onthoudt.' Het zou een waarschuwing kunnen zijn, maar zo klinkt het niet. Je vermoedt dat het gewoon een nuchtere acceptatie is van haar plek in Castrima: de mensen hebben haar gekozen, en voorlopig vertrouwen ze haar. Ze kennen jou, Lerna en Hoa niet, en kennelijk vertrouwen ze Hjarka en Houwer evenmin. Jij hebt haar harder nodig dan dat zij jullie nodig heeft. Ineens schudt Ykka haar hoofd. 'Ik kan niet meer over deze shit praten.'

Mooi, want het opdoemende gevoel van ontkoppeling – vanochtend nog dacht je aan reizen, overleven en Nassun – begint overstelpend te worden. 'Ik moet naar boven.'

Het is een te abrupte verandering van onderwerp, kennelijk uit het niets, en even staren ze je allemaal aan. 'Waarvoor dat nou weer?' vraagt Ykka.

'Alabaster.' Ykka kijkt je niet-begrijpend aan. 'De tien-ringer in je ziekenzaal? Ik moet iets voor hem doen.'

Ykka grimast. 'O. Hij.' Je kunt een glimlach bij die reactie niet onderdrukken. 'Interessant. Hij heeft met niemand gesproken sinds hij hier is. Zit daar alleen maar, maakt onze antibiotica op en eet ons arm.'

'Ik heb net een nieuwe voorraad 'cilline gemaakt, Ykka.' Lerna rolt met zijn ogen.

'Het gaat om het principe.'

Je vermoedt dat Alabaster alle plaatselijke microbevingen en eventuele naschokken uit het noorden heeft onderdrukt, wat meer dan genoeg is om kost en inwoning te verdienen. Maar als Ykka dat zelf niet kan sessen, heeft het geen zin om het uit te leggen; en je weet niet of je haar al voldoende kunt vertrouwen om over Alabaster te praten. 'Hij is een oude vriend.' Zo. Dat is een prima, zij het incomplete samenvatting.

'Hij leek me niet het type dat vrienden had. Jij ook niet.' Ze kijkt een poosje naar je. 'Ben jij ook een tien-ringer?'

Je vingers spannen zich onwillekeurig. 'Ik heb ooit zes ringen gedragen.' Lerna's hoofd draait met een ruk opzij en hij staart je aan. Nou. Houwers gezicht vertrekt op een manier die je niet kunt duiden. Je voegt eraan toe: 'Alabaster was mijn mentor op het Fulcrum.'